

*Бекбоева Айдай Абылбековна,
Кыргыз билим берүүү академиясы,
ага илимий кызматкери,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: Aidaiabylbek@gmail.com*

**МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫНДАГЫ КЕНЖЕ КУРАКТАГЫ
БАЛДАРГА ТИЛ ҮЙРӨТҮҮНҮН МААНИ-МАҢЫЗЫ ЖАНА ПЕДАГОГИКАЛЫК
ЖАКТАН НЕГИЗДЕЛИШИ**

*Бекбоева Айдай Абылбековна,
научный сотрудник,
Кыргызская академия образования,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: Aidaiabylbek@gmail.com*

**СУЩНОСТЬ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ ДЕТЕЙ
МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА В ОРГАНИЗАЦИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

*Bekboeva Aidai Abylbekovna,
Senior Researcher,
Kyrgyz Academy of Education,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
E-mail: Aidaiabylbek@gmail.com*

**ESSENCE AND PEDAGOGICAL BASIS LANGUAGE TEACHING TO YOUNG
CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATIONS**

Аннотация: Макалада кыргыз тилин мектепке чейинки билим берүү уюмдарында кенже куракта бааштап үйрөтүүнүн мааниси жана педагогикалык жактан негизделиши берилди. Баланын жаш өзгөчөлүгүнө ылайык эне тилин билүүсү, функционалдык-укканды түшүнүп, сүйлөй ала турган, ошондой эле түрдүү маданиятты түшүнүп, сыйлай билген деңгээлде тилди билүүсү үчүн мүмкүнчүлүктөр каралды.

Аннотация: В данной статье говорится о важности и педагогической обоснованности преподавания кыргызского языка в

детских дошкольных образовательных организациях с самого раннего возраста. В ходе обсуждения были рассмотрены возможности ребенка в изучении родного языка, учитывая возраст и особенности его развития, а также способность понимать и уважать различные культуры.

Annotation: This article discusses the pedagogical value and importance of teaching Kyrgyz language in preschool educational institutions. Their talk covered how well the child learned their mother language, taking into account the age and characteristics of that

language as well learning to appreciate and respect other cultures.

Түйүндүү сөздөр: көп тилдүүлүк, биринчи тил, экинчи тил, максаттуу тил, билингвизм, тилдик чөгөрүү, тилдик чайынма, режимдик учурлар.

Ключевые слова: многоязычие, первый язык, второй язык, целевой язык, билингвизм, языковое погружение, языковой душ, режимные моменты.

Key words: multilingualism, first language, second language, target language, bilingualism, language immersion, language shower, routine moments.

Киришүү. Тилди үйрөнүү адамдын өзүн чечкиндүү сезишине түрткү берет жана күнүмдүк жашоонун мейкиндигин кеңейтет. Дүйнө өтө тез өзгөрүп жатат. Маалыматтык технологиялардын жана байланыш каражаттарынын, техниканын дүркүрөп өнүгүүсү адамзаттын ишмердүүлүгүнүн ар түрдүү чөйрөлөрүнүн жуурулушуу (интеграция) процесстерин демилгелейт. Ааламдашуу, демографиялык кырдаалдын өзгөрүүсү – өзөктүк кыймылдаткыч күчтөрдүн негизгилеринин бири жана алар биздин келечегибизди мындан ары да аныктай бермекчи. Калктын кыймылдуулугу жана миграциялык активдүүлүгү акыркы жылдары бир топ өсүп жатат. Ошол себептүү эң аз дегенде эки, үч тил билүү – глобалдуу маалыматтык коомдун талаптарынын бири болууда. Бул тез ыргакка көнүү, өнүгүп жаткан дүйнөдө ийгиликтүү болуу көбүрөөк мааниге ээ болуп жатат. Ошондуктан эрте тилдик билим берүү, баланы келечектеги жашоого жакшы даярдоо чоң мааниге ээ. Ал эми кенже курак табигый жолдор менен бир нече тилди үйрөнүүгө мүмкүндүк берет. Бул куракта тилди үйрөнүү, өздөштүрүү мүмкүнчүлүктөрү чынында уникалдуу.

Бул илимий макалада мектепке чейинки билим берүү уюмдарындагы кенже курактагы балдарга кыргыз тилин үйрөтүүнүн жолдору, ыкмалары, методикасы каралып, талдоо жүргүзүлдү.

Изилдөөнүн максаты. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарындагы кенже

курактагы балдарга көп тилди үйрөтүүдө, балдардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайык эне тилин билүүсүнүн ыкмаларын аныктап, ачып берүү.

Изилдөөнүн методдору. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарындагы кенже курактагы балдарга көп тил үйрөтүүдө теориялык изилдөө жана педагогикалык тажрыйбаны үйрөнүү методдору бул макаланын методологиялык негизи катары каралды.

Талкууга алынган маселелер. Бөтөн тилдүү баланын ар бир өнүгүү этабы шыктандыруучу, интеллектуалдык жана сүйлөө чөйрөлөрүндөгү өзгөчө жөндөмдүүлүктөр, муктаждыктар менен мүнөздөлөт жана балдарды тарбиялоонун, үйрөтүүнүн милдети болуп аларды канааттандыруу жана шыктандыруу эсептелет. Ошол себептен, бул илимий макала бир топ окумуштуулардын эмгектеринин негизинде сунушталды.

Негизги мазмун. Ааламдаштыруу шарттары билим берүү тутумунан глобалдык да, ата-мекендик да эмгек рынокторунда атаандаштык суроо-талапка ээ болуучу адистерди даярдоо керектигин талап кылууда. Бул процесстин башаты мектепке чейинки уюмдардан башталаары талашсыз. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарындагы кенже курактагы балдардын тилди үйрөнүү процесси бир бүтүндүктү түзөрүн түшүнүү маанилүү, анын негизги мүнөздөмөсү болуп сүйлөшүүдөгү жана тил үйрөнүүдөгү табигыйлык, билим алуунун жана өнүгүүнүн ыңгайлуу жана коопсуз чөйрөсү, ошондой эле мектепке чейинки билим берүү уюмдарынын тарбиячыларынын жана башка адистеринин колдоосу эсептелет. Ал эми кенже курактагы балдарга көп тилди үйрөтүүнүн маани-маңызы жана педагогикалык жактан кандай натыйжалуу ыкмалар колдонулары боюнча төмөнкү окумуштуулардын пикирлерин карап чыгалы.

Сейдекулова К.С., Рысбаев С.К. «Балдар бакчасынын орус тайпаларында кыргыз тилине үйрөтүү» методикалык колдонмосунда «Кыргыз эмес улутундагы балдардын кыргызча сүйлөө сөзүн өстүрүү – баланын эске тутуу, көңүл буруу, ой-жүгүртүүсүнүн активдүүлүгүн талап кылган татаал процесс.

Бул процессти туура жетектөө үчүн, баланын курактык жана көп тилдүүлүккө жатыгууларынын өнүгүшү тууралуу жалпы түшүнүгү болушу зарыл» – деп баса белгилешкен [1, 5-б.].

Тарбиячы чынында кыргыз тилин үйрөтүүнүн методикасын өздөштүрүү менен гана чектелбестен, тарбиялоонун теориялык маселелерин жана балдардын курактык өзгөчөлүктөрүн да мыкты билиши керек. Ошондо гана тарбиячы ар бир баланын өзгөчөлүгүн эске алуу менен, аларга жекече мамиле жасайт, дидактикалык материалдарды максаттуу колдоно алат, ж.б. педагогикалык мүмкүнчүлүктөргө ээ болот. Тарбиячы кыргыз тилине үйрөтүүдө жаңы интерактивдүү оюн ыкмаларын көрсөтмөлөрдү колдонуп, балдардын мурда алган билимдерине таянып, алардын сөз байлыгын, түшүнүктөрүн, байланыштуу кебин толуктоого айрыкча көңүл бура алат. Балдардын сөз байлыгы кийинки тайпага өткөндө улам жаңы сөздөр, түшүнүктөр менен кеңейтилип, толукталып турат. Ал үчүн тажрыйбада «уланмалуулук» принциби сакталышы абдан маанилүү.

Ал эми З.Ж. Каразакова «Балдар бакчасынын орус, өзбек тайпаларынын улантуучу топторуна кыргыз (мамлекеттик) тилин үйрөтүү» деген эмгегинде «Кыргыз тили сабагындагы тарбиячынын негизги милдеттеринин бири – топтордогу балдардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайыктап дидактикалык оюндарды, көнүгүү иштерди, аңгемелешүү, пикир алышуу, талкуу иштерин байма-бай жүргүзүүсү зарыл. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарында тарбия-билим берүүнүн натыйжалуулугун үй-бүлөнү педагогикалык процесске тартуу менен биргеликте кароо керек» деген оюн айтат [2, 3-б.].

Ушул эле ойду улап, Т.С. Грядкина педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишинде «Балдарган оюн учурунда негизги кыймылдарды туура жасоону үйрөтүү, мындай ыкма баланын өнүгүшүнө оң таасир берип, баланын өз алдынча жана демилгелүү болушуна салымын кошот», – деп жазат [3, 161-б.].

Ал эми Е.А. Аркин «Мектепке чейинки курак» деген илимий ишинде «Чоң адамдар балдарга жардам берүүгө дайыма шашып турушат. Бул бир жагынан жакшы болгону менен, экинчи жагынан баланын жеке өнүгүүсүнө жана өзүн өзү тартипке келтирүүсүнө терс таасир бериши мүмкүн», – деп жазган [4, 326-б.].

Ошондой эле Т.Э. Уметов педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясында «Бала жүрүм-турум эрежелерин, башкалар менен сүйлөшүү жөндөмдөрүн үй-бүлө мүчөлөрүнөн үйрөнөт. Бул баланын интеллектуалдык, адеп-ахлактык жана эстетикалык жактан өнүгүүсүнүн эң биринчи этабы болуп эсептелет» деген пикирин айткан [5, 18-б.].

Жогоруда айтылган окумуштуу-педагогдордун ой-пикирлерин эске алуу менен мектепке чейинки билим берүү уюмдарындагы кенже курактагы балдарга тил үйрөтүүдө жана тарбия берүүдө бир же эки гана ыкмаларга басым жасабастан, комплекстүү кароо зарыл деген тыянакка келдим.

Кыргыз Республикасынын «Мектепке чейинки билим берүү жана балдарды багуу» мамлекеттик билим берүү стандартында «Экинчи тил (максаттуу тил) – баланын эне тилинен/же биринчи тилинен кийин билген тили деп берилген [6, 2-б.].

Ошол себептен, бала бакчаларда эне тилди да, максаттуу тилдерди да балдарга мыкты үйрөтүүнүн бардык аракеттерин көрүү зарыл. Максаттуу тил Кыргызстанда баланын жаш курагы 3 жашка жеткенден кийин гана окутулуп башталат. Кыргыз тилдин негизинде тил үйрөнүп жаткан балада ар кандай кырдаалда сүйлөшүүнүн жөндөмдүүлүктөрү калыптанып калат. Балдар бакчасынын тарбиячысы дайыма балдар менен оюн уюштуруу, сейилдөө, эртең мененки кабыл алуу ж.б. учурларда да максаттуу кыргыз тилинде сүйлөп, түрдүү шарттарда тилди колдонуунун мүмкүнчүлүктөрүн практика жүзүндө көрсөтүү абдан маанилүү. Себеби, тилди үйрөнүү менен аны практикада пайдаланууда терең байланыш бар. Ошол эле убакта, баланын жаш өзгөчө-

лүгүнө ылайык эне тилин билүүсү, функционалдык укканды түшүнүп, сүйлөй ала турган, ошондой эле түрдүү маданиятты түшүнүп, сыйлай билген деңгээлде экинчи тилди билүүсү үчүн мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Балдардын сөзүн өстүрүү, тилдерин жатыктыруу боюнча окумуштуу А. Алимбеков: Кызыктуу жомокторду үн кубулжутуп окуп берип, мыкты сапаттарга ээ болгон келечек ээлерин тарбияласа болот. Анткени, кенже балдарга арналган жомоктор өсүп, жетилип келе жаткан балдардын жан дүйнөсүн кеңейтип, көз карашын өзгөртөт. «Жаш муундарды адеп-ахлакка тарбиялоонун тарых сыноосунан өткөн көөнөрбөс булактарынын бири – элдик жомоктор» деген пикирин билдирген [7, 150-б.].

Ал эми көп тилдүүлүк деген сөздүн өзүн карап көрсөк: В.А. Кожемякина, Н.Г. Колесник, Т.Б. Крючкова, О.С. Парфенованын «Словарь социолингвистических терминов» сөздүгүндө «Көп тилдүүлүк – бул белгилүү бир социалдык коомчулуктун ичинде бир нече тилдерди колдонуу» деп берилген [8, 184-б.].

С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведованын «Толковый словарь русского языка» сөздүгүндө «Көп тилдүүлүк – бул көп тилде сүйлөгөн адамдар/калк» деген түшүндүрмөнү берет [9, 890-б.].

Е.Ю. Протасова, Н.М. Родинанын «Бала кездеги көп тилдүүлүк» аттуу эмгегинде «Билингвизм – бул эки тилди билүү, эки тилдин тең такай жана табигый баарлашууда колдонулушу», – деп баса белгилешкен [10, 10-б.].

Баланын ой-жүгүртүү деңгээлин өстүрүү жана тилди үйрөнүү процесси бири-бири менен тыгыз байланыштуу болот. Адистер экинчи тилди үйрөнүү биринчи тилдин базасына таянып, баланын эмне жөнүндө сөз болуп жаткандыгын түшүнүүсү, андан соң чакан (2 же 3 сөздөн турган) сүйлөмдөрдү айтуу деңгээли. Баланын бул деңгээлдерди канчалык тез кабыл алаары баланын жеке мүмкүнчүлүгүнөн, тарбиячы-педагогдордун эмгегинен көз каранды деп айтып келишет.

Методикага кайрылсак, тилди үйрөнүүдө төмөнкү негизги этаптары бар:

- Үн катпоо мезгили
- Сүйлөөнүн алгачкы мезгили
- Тилди түзүү мезгили

Үн катпоо мезгили – тарбиялануучу бала тил менен таанышуу, сөздүк корун жана грамматикалык конструкцияларды акырындык менен топтоо учуру. Балдар бул мезгилде аларга карата айтылган айрым гана сөздөрдү жана сөз айкаштарын түшүнүшөт. Бул этаптын узактыгы жекече болот жана кээ бир балдарда бул учур 6 айга чейин созулушу мүмкүн. Бул убакта балага айтылган сөздү түшүнгөндүгүн көзөмөлдөө маанилүү. Бирок, балага катуу талаптарды коюу жана күч менен тездетүүгө болбойт.

Бул мезгилде төмөнкүлөргө өзгөчө көңүл буруу зарыл:

- Тарбия берүү процессине баланы активдүүрөөк катыштырып, ага түрткү берүү;
- Баланын экинчи тилди түшүнүүсүн жана аны кабыл алуусун дыкат карап, көрсөтмө куралдарды колдонуу абдан пайдалуу.

Кийинки этапта, сүйлөөнүн алгачкы мезгилинде, төмөнкүлөрдү эске алуу керек: баланын сүйлөөсүндө экинчи тилдеги биринчи сөздөрдүн колдонулушу жана суроолорго «ооба» же «жок» деген жоопторунун пайда болуу убактысы.

Бул этапта тарбиячы төмөнкүлөргө көңүл бурушу керек болот:

- Баланын каталарын түздөн-түз оңдобой, өзгөртүп кайра кайталоону пайдаланат жана туура вариантын айтат;
- Көрсөтмө куралдардын жардамы менен экинчи тилди түшүнүүсүнө жана кабылдоосуна көңүлүн бурат.

Тилди түзүү мезгили. Бул учур балада үйрөнүп жаткан тилинде айрым фразалардын жана сүйлөмдөрдүн пайда болуу мезгили. Бала тарбиячынын жардамы менен татаал сүйлөмдөрдү түзө алуучу деңгээлге жетип калат. Тарбиячы бул этапта баланын сөздүк корун акырындап кеңейтүүсү зарыл.

Балдар бакчаларында тилдик чөгөрүүнүн бир нече түрлөрү колдонулушу мүмкүн, башкача айтканда, баланы ага тааныш эмес

сөздөрдүн маанисин түшүнүү үчүн тегерегиндегилер менен байланышууга туура келет. Бул «**тилдик чөгөрүү**» деп аталат. Тилдик чөгөрүү – бул бала өзүнүн эне тилин үйрөнгөн ыкманын негизинде экинчи тилди үйрөнүү.

Бул ыкма Булатова В., Голубева А. ж.б. «Бала бакчадагы көп тилдүүлүк» көп тилдүү билим берүү программаларында, мектепке чейинки курактагы балдар менен ишти уюштуруу боюнча методикалык колдонмосунда берилген [11, 11-б.].

Окуу-тарбиялык процессте эки тилде: эне тили/биринчи жана максаттуу/экинчи тил колдонулат. Топто эки тарбиячы иштейт жана алардын ар бири өз эне тилинде сүйлөшөт (кыргыз, орус, өзбек ж.б.). Билим берүү-тарбиялык процесстин баштапкы этабында тилдердин (биринчи тил менен экинчи тилдин) пайыздык катышы 90% : 10%, 60% : 40%, андан кийин 50% : 50% болушу мүмкүн, бирок программаны баштоо процессинде тилдердин (50% : 50%) пайыздык катышында баштоо сунушталат.

Жарым-жартылай тилдик чөгөрүүдө топтогу бардык балдарда үйүндө сүйлөгөн тил (1Т) болот. Жарым-жартылай чөгөрүүнүн классикалык моделинде бала балдар бакчасында болгон убактысынын 50%ын эне/биринчи тилде бир тарбиячы менен өткөрсө, 50%ын максаттуу тилде башка тарбиячы менен өткөрөт. Мында окуу-тарбиялык иш эки тилде бирдей деңгээлде жүргүзүлөт. Тарбиячылар максаттуу тилде гана сүйлөшөт.

Тарбиячынын ролу төмөнкүлөрдөн көрүнөт:

- баланын тилдик жана жалпы өнүгүүсүн пландайт;
- балага көрсөтмө куралдарды, ар түрдүү тапшырмаларды ар кандай ыкмада пайдаланууга багыт берет;
- окуу жылынын башында жана аягында баланын тилдик өнүгүүсүнө мониторинг жүргүзөт.

Азыркы учурда жарым-жартылай тилдик чөгөрүү Эстонияда, Грузияда, Казакстанда жана АКШда колдонулууда.

Ал эми эки тараптуу тилдик чөгөрүү – Эки тараптуу тилдик чөгөрүүдө берүү-тарбиялоо процесси жарым-жартылай сыяктуу эле топтогу балдардын жарымы бир тилди алып жүрүүчүлөр болсо, калгандары экинчи тилди алып жүрүүчүлөр. Мисалы, орус-кыргыз тобунда эки тараптуу чөгөрүү орус тилинде өткөн жарым күн аралыгында бул тил орус тилдүү балдар үчүн 1Т жана кыргыз тилдүү балдар үчүн 2Т болуп саналат.

Мисалы, орус-кыргыз топторунда эки тараптуу тилдик чөгөрүүдө биринчи «Таанышуу» темасынын алкагында балдарга «Сенин атың ким?» деген суроо берүү менен тарбиячы үч жаштагы баладан «Менин атым ...» деп толук сүйлөм менен жооп берет деп күтөт, бирок бала жөн гана өзүнүн атын айтып коюшу мүмкүн.

Бул этапта тарбиячынын ролу:

- тарбиячы максаттуу тилди пайдалануу модели болуп саналат;
- балага билим берүү-тарбиялык процессте пайдаланууга түрткү берет;
- көрсөтмө куралдарды жана түрдүү ыкмаларды пайдалануу жолу менен баланы багыттайт;
- окуу жылынын башында жана аягында баланын тилдик өнүгүүсүнө мониторинг жүргүзөт.

Толук тилдик чөгөрүү модели АКШнын, Канаданын, Эстониянын, Грузиянын, Кыргызстандын жана Казакстандын бала бакчаларында пайдаланылат.

Тилдик чайынма (душ). Бул – тил педагогу күндүн аралыгында каалаган учурда топто келип, топтун тарбиячысы менен катар топтун ишмердүүлүгүн ойготкон тил үйрөнүү формасы. Тил үйрөнүүнүн бул убактысы – 5-15 мүнөт.

Максаттуу тилдеги режимдик учурлар. Педагог режимдик учурларды ишке ашырууда (кийим которууда, тамактанууда, сейилдөөдө) үзгүлтүксүз катышкан тил үйрөнүү формасы.

- Кыргыз тилиндеги бардык тыбыштарды, тыбыштык айкалыштарды айтуу жана бири-биринен айырмалоо;

• Кыргыз тилдүү жана орус тилдүү балдардын эне тилиндеги тыбыштарды сальштыруусу;

• Сөздөргө тыбыштык сереп жүргүзүү;

• Үндүү жана үнсүз тыбыштардын айтылыш нормаларын сактоо;

• Айтылган сөздөрдү: муунга, тыбыштарга бөлүү иш-аракеттери кирет.

Сүйлөшкөн балдардын кеби фразалардан, фразалар сөздөрдөн, сөздөр муундардан, ал эми муундар тыбыштардан түзүлөт.

Ар бир жаңы сөз менен иштөө бир нече этаптан турат:

• Түшүндүрүү;

• Баарлашуу аркылуу активдештирүү;

• Сөздү өз алдынча ар кандай сүйлөмдөрдө колдонуу;

• Өздөштүргөнүн текшерүү (жогорку тайпанын балдары активдүү кебинде 200дөй сөздү билип жана өз кебинде пайдалана алышат).

Активдүү жана пассивдүү сөздөрдү көбөйтүү баланын жаш курагы өскөн сайын кошулуп турат.

Экинчи тилди окутуунун түрдүү ыкмалары бар:

• Жумасына 20-35 мүнөттүк сабакты 2 жолу өткөрүү;

• Күнүгө 15-30 мүнөттүк сабакты 1 жолудан өткөрүү;

• Күндүн биринчи же экинчи жарымында.

Албетте, жогоруда саналган ыкмалардын ар биринин жакшы да, алсыз да жактары жок эмес. Көп тилдүү балдар бакчаларында атайын даярдалган педагог же атайын курстарды аяктаган тарбиячы иш алып баруусу зарыл. Себеби, тайпада балдардын тилди билүү деңгээли ар кандай. Кээ бирлери кыргыз тилинде да, экинчи окулуп жаткан тилде да мыкты сүйлөй алышат, ал эми кээ бирлери бир гана тилде жакшы сүйлөшү мүмкүн. Жогорудагы айтылгандарды эске алып, балдарды окутууда оюн технологиясы аркылуу уюштурса мыкты натыйжа берет.

Жыйынтык. Кенже курактагы балдарга көп тилди үйрөтүү боюнча окумуштуу-

лардын пикирлери боюнча балдар бакчасынын тарбиячысы дайыма балдар менен оюн уюштуруу, сейилдөө жана башка учурларда да максаттуу тилде сүйлөп, түрдүү шарттарда тилди колдонуунун мүмкүнчүлүктөрүн практика жүзүндө көрсөтүүсү абдан маанилүү. Себеби, тилди үйрөнүү менен аны практикада пайдаланууда терең байланыш бар. Ошол эле убакта, баланын жаш өзгөчөлүгүнө ылайык эне тилин билүүсү, эне тилинин негизинде максаттуу тилде функционалдык укканды түшүнүп, сүйлөй алышы, ошондой эле тил үйрөнүү менен бирге түрдүү маданиятты түшүнүп, сыйлай билген деңгээлде экинчи тилди билүүсү үчүн мүмкүнчүлүк түзүлөт. Балдардын эки же андан көп тилдерде сүйлөшө алуу көндүмдөрүн өстүрүүгө жардам бере турган билим берүү чөйрөсүнүн өзгөчөлүктөрү, б.а. пландаштыруу, уюштуруу жана баалоо маанилүү, ошондой эле бул процессте ата-энелердин, педагогдордун, бакча жетекчилигинин ролу зор. Бизде да бул жаатта кенже курактагы балдарга көп тилди үйрөтүү боюнча дүйнөлүк окумуштуулардын тажрыйбалары колдонулуп келет. Ошону менен катар ата-мекендик тажрыйбалар да колдонулууда. Анткени баланын өнүгүүсү жана ишмердүүлүгүнүн багыты көпчүлүк кезде чоң адамдардан көз каранды. Түзүлгөн шарттар, алардын жашоосун уюштуруу, оюнчуктарды тандоо жана дидактикалык материалдар, алардын кантип жана кайда жайгашкандыгы боюнча топто түзүлгөн атмосфера, өз ара аракеттенүүлөр маанилүү жана алар ар түрдүү болот. Баланы курчап турган нерсенин баары анын психикасын калыптандырат. Ошол себептүү педагогго бул тажрыйбаларды колдонуу сунушталат.

Адабияттар:

1. Сейдекулова К.С., Рысбаев С.К. Балдар бакчасынын орус тайпаларында кыргыз тилине үйрөтүүнүн методикасы. – Б., 2016, – 133.
2. Каразакова З.Ж. Балдар бакчасынын орус, өзбек тайпаларынын улантуучу топторуна

- кыргыз (мамлекеттик) тилин үйрөтүү. – Ош, 2013. – 3-б.
3. Грядкина Т.С. Педагогические условия оптимизации обучения детей шестого года жизни основным движениям в детском саду. Диссертация. – Л., 1990. – 161-б.
  4. Аркин Е.А. Ребенок в дошкольные годы. – М., Просвещение, 1968. – 326-б.
  5. Уметов Т.Э. Педагогические условия использования кыргызских народных развивающих игр в дошкольных учреждениях. Диссертация. – Б., 1995. – 18-б.
  6. Кыргыз Республикасынын «Мектепке чейинки билим берүү жана балдарды багуу» мамлекеттик билим берүү стандарты. – 2020. – 2-б.
  7. Алимбеков А. Кыргыз жомоктору улуттук руханий-адептик баалуулуктарды изилдеп үйрөнүүнүн булактары катары // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2021. – №1 (53), – 149-154.
  8. Кожемякина В.А., Колесник Н.Г., Крючкова Т.Б., Парфенова О.С. Словарь социолингвистических терминов. – М., 2006. – 134-б.
  9. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. – Москва: Азъ, 1994. – 890-б.
  10. Протасова Е.Ю., Родинанын Н.М. Многоязычие в детском возрасте. ООО «Златоуст». – 2005. – 10-б.
  11. Булатова В.А., Голубева А.И., Кеңешчорокызы С. ж.б. Бала бакчадагы көп тилдүүлүк. Көп тилдүү билим берүү программалары боюнча мектепке чейинки курактагы балдар менен ишти уюштуруу үчүн усулдук колдонмо. – Б., 2021. – 263.

Рецензиялаган:
Токтомаматов А.Д.,
педагогика илимдеринин кандидаты